

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ
ІМЕНІ ІВАНА ЗЯЗЮНА

Відділ змісту і технологій педагогічної освіти

**НЕПЕРЕРВНА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА
XXI СТОЛІТТЯ**

Збірник матеріалів

**XX Міжнародних педагогічно-мистецьких читань
пам'яті професора О.П. Рудницької**

Випуск 6 (18)

Київ 2023

Рекомендовано до друку
вченою радою Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна
НАПН України (протокол №3 від 27 лютого 2023 р.)

Неперервна педагогічна освіта XXI століття: зб. матеріалів XX Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам'яті проф. О.П. Рудницької / [наук. ред.: Г.І. Сотська, М.П. Вовк]. – Вип. 6 (18). – Чернівці: Букрек, 2023. – 180 с.

Наукові редактори:

Г.І. Сотська, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України;

М.П. Вовк, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

Редакційна колегія:

Н.Г. Ничкало, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, академік-секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України;

Л.Б. Лук'янова, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України;

Л.О. Хомич, доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України;

Н.О. Філіпчук, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України;

Ю.В. Грищенко, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

Рецензенти:

Лавріненко О.А. – доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу теорії і практики педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України;

Гордієнко В. В. – кандидат педагогічних наук, вчений секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України

У збірнику представлено тези доповідей, презентованих під час Міжнародних мистецько-педагогічних читань пам'яті професора О.П. Рудницької у формі кластерної технології (1 грудня 2023 р. м. Київ), що висвітлюють сучасні проблеми педагогічної і мистецької освіти. Проблематика збірника матеріалів диференційована відповідно до актуальних проблем педагогічної освіти: філософсько-аксіологічні і андрагогічні засади педагогічної освіти; мистецька освіта в Україні і світі; національний і зарубіжний досвід підготовки сучасного вчителя; педагогічна майстерність педагога; теорія і практика музейної педагогіки; наукові здобутки молодих дослідників.

Для наукових і науково-педагогічних працівників, докторантів, аспірантів, викладачів, учителів, студентів і магістрантів закладів педагогічної вищої і фахової передвищої освіти, методистів інститутів післядипломної педагогічної освіти.

3. Хекхаузен Х. Психология мотивации достижений. – СПб.: Речь, 2001. 240 с.

УДК 37.018.7.071

О.І. Пилип, м. Київ

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ АНСАМБЛЮ СКРИПАЛІВ

В сучасних умовах реформування системи вищої освіти України постає необхідність удосконалення професійної підготовки фахівців з музичного мистецтва, результатом якої повинен стати високий рівень їх виконавської та методичної культури. В мистецькому навчанні сучасні освітні вимоги мають на меті посилення уваги до художніх і технічних засобів формування майстерності майбутніх музикантів у процесі колективного музикування, тобто «емоційно-виразного, інтерпретаційно-визначеного, ансамблево-узгодженого виконання творів» [3, с. 8]. Серед різноманітних видів колективної музичної діяльності найбільш популярним та розповсюдженим є ансамбль скрипалів – самобутній мистецький колектив, який поєднує в собі однотипні музичні інструменти, а саме скрипки. Унікальною специфікою колективу є використання особливих виражальних можливостей, серед яких чільне місце посідають темброве звучання, ансамблева єдність, а також жанрово-стильові засади добору репертуару. Для якісного звучання в ансамблі скрипалів повинні об'єднатися індивідуальності, які можуть співіснувати як одне художнє ціле.

Важливу роль ансамбль скрипалів відіграє у педагогічному процесі, функціонуючи майже в усіх закладах музичної освіти різних рівнів — від дитячих мистецьких шкіл, ліцеїв мистецтв, музичних коледжів, спеціальних музичних шкіл-інтернатів до вищих музичних закладів III та IV рівнів акредитації (консерваторії, інститути, академії, університети культури й мистецтв). Дисципліна «ансамбль» входить до навчальних планів спеціальних і професійних музичних навчальних закладів. За допомогою ансамблевого виконавства в здобувача освіти розвиваються музичні та виконавські здібності, почуття ритму, удосконалюється тембровий і гармонічний слух, формується культура звуковидобування та почуття форми, вміння чути себе й партнера.

Слід зазначити, що колективне виконавство є невід'ємним та ефективним засобом духовного, естетичного та морального виховання молоді, а також стимулом саморозвитку та впливає на творчу ініціативність та самостійність студентів. Робота в ансамблі активізує творчу діяльність викладачів та студентів. Зазвичай такий вид виконавства викликає захоплення здобувачів освіти, адже прагнення до досконалого звучання музичного твору змушує долати різноманітні технічні – штрихові та апплікатурні – труднощі, розставляти відповідні інтерпретаційні акценти, узгоджувати з учасниками єдину концепцію виконуваного твору.

Організація репетиційного процесу є важливою складовою в діяльності ансамблю скрипалів, адже розучування музичних творів – тривалий процес, і

його завершальний етап проходить у вигляді публічного виконання. В методиці організації репетиційного процесу головним є послідовне вивчення художнього твору, розкриття сутності його художнього образу. Якість репетиції залежить від правильної постановки творчих завдань та послідовності їх реалізації.

Існують чотири основні форми організації репетиційної роботи з ансамблем скрипалів: коректурна, ординарна, прогонна, генеральна.

Коректурна репетиція.

Під час даного виду репетиції проводиться адаптація розучуваного твору під конкретний колектив: уточнюються технічні особливості музичної фактури; відзначаються редакторські особливості партитури; накреслюються шляхи вивчення певних складних епізодів з урахуванням виконавського рівня учасників ансамблю; встановлюється відповідність між виконавським задумом і змістом аранжування. З урахуванням можливостей студентського колективу даний вид репетиції може бути проведений двічі, тривалість кожної репетиції – одна академічна година. В результаті такої репетиції в учасників колективу створюється уявлення про жанрово-стильові риси твору, його композиційні особливості, а також відбувається ознайомлення зі своїми партіями.

Ординарна репетиція.

Такий вид репетиції забезпечить вивчення і підготовку конкретного музичного твору до концертного показу. Кількість даного виду репетицій залежить від складності музичного твору та технічної підготовки учасників ансамблю скрипалів. Репетиції з ансамблем можуть проводитися в повному складі або ж з окремими групами учасників певних партій. Останню репетиційну форму пропагують такі провідні педагоги як Ш. Сузукі, С. Мільтонян, Г. Зілвей і інші [1].

Як зазначає К. Завалко, групова форма навчальної діяльності, у порівнянні з іншими організаційними формами, має ряд значних переваг:

- збільшується обсяг виконаної роботи за той же проміжок часу;
- спостерігається висока результативність у засвоєнні знань і формуванні вмінь;
- збільшується обсяг виконаної роботи за той же проміжок часу;
- з'являються мотиви навчання, розвиваються гуманні відносини між виконавцями, формується вміння співпрацювати;
- засвоюються елементи навчальної діяльності (планування, самоконтроль, взаємоконтроль) [2, с. 179].

Після роботи з окремими групами виконавців в процесі репетиції з повним складом керівникам необхідно звернути увагу на такі методичні моменти:

- постійно здійснювати слуховий контроль учасників групи за точністю інтонування, активізувати аплікатурне мислення для подолання складних технічних труднощів та вироблення оптимальної організації виконавського апарату скрипала;

- уникати темпових порушень, особливо складних в ритмічному та технічному плані моментах, а також узгоджувати темпові відхилення у потрібних частинах форми, наприклад кадансах;
- витримувати точність динамічного плану музичного твору для забезпечення максимальної звукової узгодженості виконання;
- забезпечувати цілісне сприйняття форми музичного твору з метою інтонаційно-сміслового втілення музичного образу всіма учасниками ансамблю;
- стимулювати артистичність виконання через прояв власного ставлення до художнього змісту твору.

Прогонна репетиція.

Такий вид репетиції спрямований на поліпшення якості цілісного виконання твору. Навчальною метою даного виду репетиції є встановлення динамічного балансу між акомпанементом й ансамблевими партіями; відпрацювання виразності штрихів та артикуляції; підсилення яскравості проведення основних тем; осмислене оформлення кульмінації музичного твору; досягнення співвідношення темброво-ритмічної складової партитури.

Прогонні репетиції можуть проводитися як на серединному етапі опрацювання твору для виявлення помилок та усвідомлення незрозумілих жанрових або стильових моментів, а також на кінцевому етапі роботи для забезпечення відчуття всіма учасниками ансамблю особливостей форми музичного твору. Відпрацьовується взаємодія учасників ансамблю з концертмейстером, а саме: прослуховуються усі сольні уривки концертмейстера, а також узгоджується синхронність початку та закінчення основних структурних компонентів.

Генеральна репетиція.

Це дуже важлива форма організації репетиційної роботи в ансамблі скрипалів.

Це останній етап роботи перед виступом, який проводиться в максимально наближених умовах до майбутнього концерту. Впродовж генеральної репетиції уточнюється хронометраж музичного виконання, усуваються дрібні похибки, обговорюється розташування виконавців на сцені, готуються до виступу ноти, попітри, сценічні костюми. В окремих випадках спеціально обговорюються акустичні особливості концертного залу, в якому проходитиме виступ та коректуються певні динамічні та темпові характеристики виконання.

Концертний виступ, що є логічним завершенням роботи над твором, активізує згуртованість колективу, розширює кругозір студентів, підвищує відповідальність, робить їх впевненішими у своїх силах, виховує відчуття партнерства.

Програмні результати навчання з дисципліни «ансамбль» – набуття артистизму, виконавської культури та технічної майстерності, оволодіння інструментом (скрипка) на належному фаховому рівні в процесі виконавської діяльності. Робота в ансамблі скрипалів сприяє оволодінню навичками ансамблевої гри, формує здатність відтворювати драматургічну концепцію музичного твору, створювати його художню інтерпретацію.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Завалко К. В. Групові методики навчання гри на скрипці дошкільників // Мистецтво і освіта. – 2010. – №2. – С. 17-21
2. Інноваційне музичне навчання та розвиток музичних здібностей учня: навч.-метод. посібник. – К.: ЦНЛ, 2020. – 200 с.
3. Рябова О.В. Формування музично-стильових уявлень підлітків у колективному музикуванні: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук; СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. – 20 с.

УДК 378:75:[7.035.3:502:7.036.2]

М.О. Пічкур, м. Умань

СЕРЕДОВИЩНИЙ ПІДХІД ДО ОБРАЗОТВОРЧОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Образотворча підготовка здобувачів вищої мистецької освіти загалом являє собою освітню цінність в організаційному, процесуальному й результативному аспектах. Як аксіологічна і системно структурована інституційна форма вона припускає наявність загальних характеристик: варіативності, наступності, багаторівневості, прогностичності й цілісності; як процес – охоплює інтерактивну художньо-педагогічну технологію; як результат – визначає професійний облік сучасного митця, рівень його зображувальної грамотності, художньо-творчої компетентності і майстерності. З огляду на це, її методологічний апарат неодмінно охоплює комплекс наукових підходів, заснованих на певних аксіоматичних канонах, актуальних інноваціях з відповідними теоретичними положеннями, поняттями і принципами. Серед розмаїття загальних норм підступу до ефективного художнього вишколу студентів важливо застосовувати середовищний підхід, у межах якого фігурують такі ключові категорії, як «середовище» та «освітнє середовище».

Із кута зору етимології слово «середовище» буквально означає середину, тобто ним позначається те, що займає проміжне положення між певними об'єктами і є посередником між ними. У психолого-педагогічному контексті історіографія свідчить, що першими до наукового обігу ввійшли поняття «педагогіка середовища» та «розвивальне педагогічне середовище». З часом широковживаними стали й інші споріднені категорії, що поєднані з лексемою «середовище» наприклад, «освітнє», «освітньо-інституційне», «університетське», «навчально-виховне», «едукативне», «академічне», «інформаційно-освітнє», «культурно-розвивальне», «художньо-естетичне» «мистецько-творче», «предметно-просторове» та ін. Ці терміносполучення найчастіше заміняють синонімом «освітній простір». Проте, на відміну від освітнього середовища, освітній простір розуміється як сукупність відповідних інституцій, процесів та середовищ. Із урахуванням цього надзвичайно важливим і невід'ємним фактором ефективності образотворчої підготовки майбутніх митців є їхнє перебування у просторі мистецької освіти,